

Косериу, Еухенио

Лекции по общо езиковедие

София: Наука и изкуство, 1990

Глава I. Исторически предпоставки на съвременното езиковедие

а) От класическата древност до ренесанса преобладават проблемите на дефинирането (отнасящи се например до определяне същността на езика и на езиковите категории) и на описанието. До епохата на ренесанса онзи, който се е занимавал с езиковедие – наук, известна, разбира се, под друго наименование, - е теоретизирал върху езика изобщо и е описвал езици често въз основа на свои собствени или чужди спекулации.

Б) По време на Ренесанса... – сравнително-историческият.”

В) През XVIII в. отново се разглеждат по-старите теми, т.е. възобновяват се дискусиите около теория и описание. Възвръщане това е епохата на *общата граматика* и на подробното описание на някои съвременни езици.” (Косериу 1990, с. 37)

Синхрония и диахрония- Сосюр. Хегел – Енциклопедия - § 459. „Die Rede, und ihr System, die Sprache”.

Глава II. Идеологията на позитивизма в езиковедията

„2. Като дисциплина със собствен метод на изследване езиковедията възниква в началото на XIX в. Става дума за сравнително-историческата лингвистика, лишена естествено от всякаква позитивистична идеология...” (Косериу 1990, с. 50)

Младограматическа школа – около 1870 – под влиянието на нем езиковед Август Шлайхер – Карл Бругман, Бертолд Делбрюк, Херман Остхоф и А. Лескин – германия. „Идеологията на тази школа...” (Косериу 1990, с. 51) Сосюр – Лайпциг – младограматик. Сравнително-историческата граматика. „Под ‘идеология’ разбираме формата на проявление – схематична и, общо взето, непълно обоснована – на дадена философска концепция в отделните частни науки и по-специално в хуманитарните науки и най-вече начина, по който дадена философия определя концепциите и методологията на частните науки, например психология, литературознание, история на литературата или на езиковедията. Като научна методология и идеология в общи линии ‘позитивизмът’ се характеризира с четири принципа: а) *принцип на индивида* или на *индивидуалния факт...*; б) принцип на материалната същност; в) *принцип на еволюцията* и г) *принцип на натурализма...* съвременното езиковедие противопоставя на всеки един от тях или поне на първите три съвършено различни принципите.” (Косериу 1990, с. 52)

„4.2. Принципът на материалната същност означава, че всяко явление се разглежда в светлината на това, което ‘е’; а когато става дума за явление от материалния свят, то се изследва и от гледна точка на онова, което ‘представлява’ за физическия опит, а не според това, как ‘действа’ и защо ‘съществува’, т.е. съвсем не от гледна точка на съответните му функции и предназначение.” (Косериу 1990, с. 53)

Аз: Това изглежда странно – ‘материална същност’, нефункционалност, а в същото време еволюция. Няма цитати на Косериу.

Еволюция – изследват се фазите. Приема се, че еволюцията дава същността.

4.4. Натурализъм – природни явления. Причинност и необходимост.

Аз: Това разбира се е метафизика.

Якоб Ватернагел, Vorlesungen uber Syntax, 20 – 24 г. – шедьовър, позитивизъм.

Факти без философия. Антоан Мейе – „едно добро обяснение на даден факт струва много повече от няколко томва теория”.

Материална същност – какво езиковите явления са, същността им.

Аз: Това не е позитивизъм, а метафизика.

Еволюция – историческа граматика.

Глава III. Антипозитивизмът

„Масата, на която пиша сега, не е само ‘това тук’, неразпознаваемо; дори не е просто ‘тази маса’, ако я разпознавам като ‘маса’: тя е същевременно ‘маса изобщо’.” (Косериу 1990, с. 64)

Аз: грешка.

„за да определим нашия обект на изследване, е необходимо да знаем предварително какво е трагедия, иначе защо не разглеждаме например къщи, дървета, столове и пр., а единствено само трагедии?” (Косериу 1990, с. 66)

Аз: Грешка. Ние изследваме съчинения на Есхил и се оказва, че те могат да се нарекат трагедии, и няма как да знаем априори какво е ‘трагедия’.

„Обратно: всеобщото е необходимо условие за откриване на общите белези, то е начин на осъществяване на съответните предмети; във всеобщото се включва онова, което принадлежи или може да се изведе от понятието за даден предмет, т.е. съвкупност от онези признаци, без наличието на които предметът не би бил това, което е. Тези признаци не се извеждат въз основа на наблюдения, защото предварително знаем, че се съдържат в съответните предмети – в противен случай последните не биха били това, което са.” (Косериу 1990, с. 66)

Аз: Откъде знаем предварително че нещо се съдържа в един предмет? Защо предметът е това, което е? А ако се окаже не това, за което сме го вземали? Тук се предполага обективно същностно познание преди изследването. Но тогава за какво се предприема изследването?

„1.3.1. принципът на антиатомизма изисква и предполага преди всичко да се прави разлика между емпиричното изследване (описание и история) и теория: при това теорията се отнася до ‘всеобщото’, докато емпиричното изследване установява ‘общото’ между явленията.” (Косериу 1990, с. 68)

Същността е предназначение, фхункция. Хайдегер: Същността на чука се проявява в чукането.

Аз: функцията е напълно легално понятие и в науки за природата – еволюционна биология, физиология.

„3.1. Изтъква се в действителност, че същността на ‘явленията’ – онова, което ги прави такива, а не други – следва да присъствува във всеки момент от съществуването им; в противен случай не би се говорило за същите явления.” (Косериу 1990, с. 74)

„И наистина задачата на всяка наука е „да назове нещата със собствените им имена”; затова основното условие за осъществяване на научната дейност е ‘обективността’ – съобразяване със собствения предмет.” (Косериу 1990, с. 77)

Аз: Как знаем кое е собствено име и собствен предмет? В действителност ние отграничаваме, и то условно, предмета. Факт: Налице са в самата лингвистика множество предмети, които не са отграничени реално и се застъпват: дори семантика и синтаксис, или морфология и синтаксис. Ако предметът е ‘сказуемо’, как го намираме в неиндоевропейски език? В китайското „Моята тетрадка червена” – моята тетрадка очевидно не е сказуемо само по себе си, не е разпознаваемо по характерните признаци да е глаголна форма. Самите категории на европейските езици са избистрени постепенно с времето и глаголят е бил смятан за предикат от Аристотел.

Джанбатиста Вико – създател на хуманитарните науки. Кант: необходимост – свобода.

Аз: грешка. Необходимост – свобода са при Кант в различни сфери. Опозицията му е природа – свобода (тяло - личност). И в метафизичен план антиномията необходимост – свобода е неразрешима.

Глава IV. Езикознанието между позитивизма и антипозитивизма

Леонард Блумфиелд, *Language*, – бихевиорист, позитивист. Сапир – идеен противник. “. Чомски: по-близо да Сапир, отколкото Блумфиелд.

Принцип на всеобщността на инд факт: „Същевременно се утвърждава първостепенното значение на езика, който не се изгражда произволно на базата на речта, а може да бъде дедуктивно изведен от речта, защото се реализира чрез нея.” (Косериу 1990, с. 84)

Аз: тук се твърди обратното на по-горе, а именно, вместо същността да се знае предварително и да предхожда явленията, тук същността на езика се извежда от явленията на речта.

„Трансформационната граматика разглежда отношенията между ‘повърхностната структура’ и т.нар. ‘дълбока структура’ и по-специално отношенията на равнозначност в обозначаването: например между една конструкция в действителен и една конструкция в страдателен залог, които съвпадат по значение, т.е.в края на краищата по отношение на обозначената извънезикова действителност, както в случая с *Цезар победи Помпей = Помпей бе победен от Цезар.*” (Косериу 1990, с. 88)

Различни бройни системи означават едно и също число.

„Ето защо най-лошият начин на изучаване (или по-скоро начин на ненаучаване на даден чужд език) е свързан със стремежа ни да открием в чуждия език онези функции, които характеризират родния ни език.” (Косериу 1990, с. 94)

Аз: Тогава коя е онези същност, онова всеобщо, което именно прави езика език и би трябвало да е най-същественото при изучаване на чуждия език?

Глава V. Единство и многообразие на съвр лингвистика

Якобсон. I wrote to my friend казва англичанин на руснак. Тук руснакът не намира разлика между приятел и приятелка, дали е написано или само е писано (несвършен – свършен вид).

„представителите на съвременната лингвистика застъпват напълно противоположната теза: според тях първични са езиковите единици, а отделните речеви явления са вторични и второстепенни.” (Косериу 1990, с. 96) (1962?)

Аз: Как това става исторически? Как в историята на един език първо е езикът, а после неговите явления?

Функция: „езиковите единици се определят и идентифицират почти изключително според функцията, която изпълняват, а не според самата им същност.” (Косериу 1990, с. 101)

Аз: Но защо функция не е същност? Нали същността според Косериу, като всеобщност, предварително е дадена и се започва с нея, иначе предметът няма да е това, което е?

Глава VI. Структурализмът

Глава VII. Принципът на функционалността

Глава VIII. Опозиция, системност и неутрализация

Глава IX. Трансформациите

Глава X. Езиково творчество и техника. Трите нива на речевата дейност

Глава XI. Функционалният език

Глава XII. Система, норма и тип

